

corpori Christi et sancto Dei templo deputentur. « Tem-
» plum enim Dei sanctum est, inquit Apostolus, quod
» estis vos¹. » Et ipse Dominus, « Nisi quis renatus fuerit
» ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœ-
» lorum². » Fiunt ergo inchoationes quædam fidei, con-
ceptionibus similes: non tamen solum concipi, sed etiam
nasci opus est, ut ad vitam perveniatur æternam. Nihil
tamen horum sine gratia misericordiæ Dei: quia et opera
si qua sunt bona, consequuntur, ut dictum est, illam
gratiam, non præcedunt.

3°. Quam rem persuadere Apostolus volens, quia sicut
alio loco dicit, Gratia enim Dei salvi facti sumus, et non
ex nobis, sed Dei donum est; non ex operibus, ne forte
quis extollatur³: de his nondum nati erant, documentum
dedit. Nemo enim posset dicere, quod operibus prome-
ruerat Deum Jacob nondum natus, ut divinitus dicere-
tur: « Et major serviet minori⁴. » Ergo, « Non solum⁵, »
inquit, Isaac promissus est, cum dictum est, Ad hoc
tempus veniam, et erit Saræ filius⁶: qui utique nullis
operibus promeruerat Deum, ut nasciturus promittere-
tur, ut in Isaac vocaretur semen Abrahæ⁷, id est, illi
pertinerent ad sortem sanctorum quæ in Christo est, qui
se intelligerent filios promissionis, non superbientes de
meritis suis, sed gratiæ vocationis deputantes quod cohæ-
redes essent Christi; cum enim promissum est ut essent,
nihil utique meruerant qui nondum erant: « sed et Re-
» becca ex uno concubitu habens Isaac patris nostri. »
Vigilantissime ait, « ex uno concubitu: » gemini enim
concepti erant, ne vel paternis meritis tribueretur, si
quisquam forte diceret, Ideo talis natus est filius, quia
pater ita erat affectus illo in tempore, quo eum sevit in

¹ Cor. III, 17. — ² Joan. III, 5. — ³ Ephes. II, 8. — ⁴ Gen. xxv, 23. —
⁵ Rom. IX, 10. — ⁶ Gen. XVIII, 10. — ⁷ Id. XXI, 12.

utero matris: aut ita erat mater affecta, cum eum conce-
pit. Simul enim ambos uno tempore ille sevit, eodem
tempore illa concepit. Ad hoc commendandum ait, « Ex
» uno concubitu: » ut nec astrologis daret locum, vel
eis potius quos Genethliacos appellaverunt, qui de natali-
bus nascentium mores et eventa coniectant. Quid enim
dicant, cur una conceptione sub uno utique temporis
puncto, eadem dispositione cœli et siderum, ut diversa
singulis annotari omnino non possent, tanta in illis ge-
minis diversitas fuerit, prorsus non inveniunt: et facile
animadvertunt, si volunt, responsa illa quæ miseris ven-
ditant, nullius artis expositione, sed fortuita suspicione
proferri. Sed ut de re quæ agitur potius loquamur, ad
frangendam atque dejiciendam superbiam hominum in-
gratorum gratiæ Dei, et audentium gloriari de meritis
suis, ista commemorantur. « Cum enim nondum nati
» fuissent, neque aliquid egissent bonum vel malum, non
» ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, Quia major
» serviet minori¹. » Vocantis est ergo gratia; percipientis
vero gratiam consequenter sunt opera bona, non quæ
gratiam pariant, sed quæ gratia pariantur. Non enim ut
ferveat calefacit ignis, sed quia fervet: nec ideo bene
currit rota ut rotunda sit, sed quia rotunda est: sic nemo
propterea bene operatur ut accipiat gratiam, sed quia ac-
cepit. Quomodo enim potest juste vivere, qui non fuerit
justificatus? quomodo sancte vivere, qui non fuerit sanc-
tificatus? vel omnino vivere, qui non fuerit vivificatus?
Justificat autem gratia, ut justificatus possit vivere juste.
Prima est igitur gratia, secunda opera bona, sicut alio
loco dicit: « Ei autem qui operatur, merces non impu-
» tatur secundum gratiam, sed secundum debitum². »
Sicut illa immortalitas post opera bona, si tamen vel ipsa

¹ Rom. IX, 11 et seqq. — ² Id. IV, 4.

ex debito poscitur: sicut **idem** ait, « Bonum certamen » certavi, cursum consummavi, fidem servavi; de cætero » superest mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus iudex¹. » Forte enim quia dixit, reddet, jam sit ex debito. **Cum** vero ascendens in altum captivavit captivitatem², non reddidit, sed dedit dona hominibus. Unde enim ipse **Apostolus** tanquam debitum reddi sibi præsumeret: nisi prius indebitam gratiam præcepisset, qua justificatus bonum agonem certaret? Fuit enim blasphemus et persecutor et injuriosus; sed misericordiam consecutus est, ut ipse testatur³: credens utique in eum qui justificat non pium, sed impium⁴ ut justificando pium faciat.

4°. « Non ex operibus, inquit, sed ex vocante dictum est » ei, Quia major serviet minori⁵. » Ad hoc pertinet quod ait, « Cum enim nondum nati fuissent, neque aliquid » egissent bonum aut malum: ut posset dici, Non ex » operibus, sed ex vocante. » Unde occurrit animo quærere, cur dixerit, « Ut secundum electionem propositum » Dei maneret? » Quomodo est enim justa, aut qualiscumque omnino electio, ubi nulla distantia est? Si enim nullo merito electus est **Jacob** nondum natus et nihil operatus, nec omnino eligi potuit nulla existente differentia, qua eligeretur. Item si nullo merito improbatus est **Esau**, quia et ipse nondum natus et nihil operatus erat, cum diceretur, « Et major serviet minori; » quomodo ejus improbatio justa dici potest? Qua ergo discretione, quo æquitatis examine quod sequitur intelligimus, « **Jacob** dixi, **Esau** autem odio habui⁶? » Quod quidem scriptum est in **Propheta**, qui longe posterior prophetavit, quam illi nati et mortui sunt: sed tamen illa sententia videtur

¹ 1 Tim. IV, 7 et 8. — ² Ephes. IV, 8. — ³ 1 Tim. I, 13. — ⁴ Rom. IV, 5. — ⁵ Id. IX, 12. — ⁶ Malach. I, 2 et 3.

commemorata, qua dictum est, « **Et** major serviet minori: » et ante quam nati et aliquid operati essent. Unde igitur ista electio, vel qualis electio, si nondum natis nondumque aliquid operatis nulla sunt momenta meritum? An forte sunt aliqua naturarum? Quis hoc intelligat, ex uno patre, ex una matre, ex uno concubitu, ex uno creatore? An quemadmodum ex eadem terra idem creator produxit diversa animantium atque signentium genera, ita ex eodem hominum conjugio atque complexu produxit in geminis diversam prolem, unam quam diligeret, alteram quam odisset? Nulla ergo electione, ante quam esset quod eligeretur. Si enim bonus factus est **Jacob**, ut placeret; unde placuit ante quam fieret, ut bonus fieret? Non itaque electus est ut fieret bonus, sed bonus factus eligi potuit.

5° An ideo « secundum electionem, » quia omnium **Deus** præsciens etiam futuram fidem vidit in **Jacob** nondum nato? ut quamvis non ex operibus suis justificari quisque mereatur, quandoquidem bene operari nisi justificatus non potest, tamen quia ex fide justificat gentes **Deus**, nec credit aliquis nisi libera voluntate¹, hanc ipsam fidei voluntatem futuram prævidens **Deus**, etiam nondum natum præscientia, quem justificaret, elegerit. Si igitur electio per præscientiam, præscivit autem **Deus** fidem **Jacob**; unde probas quia non etiam ex operibus elegit eum? Si propterea quia nondum nati erant, et nondum aliquid egerant bonum seu malum; ita etiam nondum crediderat aliquis eorum. Sed præscientia vidit crediturum? Ita præscientia videre poterat operaturum: ut quomodo dicitur electus propter fidem futuram, quam præsciebat **Deus**, sic alius possit dicere, propter futura opera potius electum, quæ nihilominus præsciebat **Deus**, Quapropter

¹ Gal. II, 8

unde ostendit Apostolus, non ex operibus dictum esse, « Major serviet minori? » Si quoniam nondum nati erant: non solum non ex operibus, sed nec ex fide dictum est; quia utrumque, deerat nondum natis. Non igitur ex præscientia voluit intelligi factam electionem minoris, ut major ei serviret. Volens enim ostendere non ex operibus factam, propterea intulit, dicens, « Cum enim non » dum nati fuissent, neque aliquid egissent bonum seu » malum. » Alioquin poterat ei dici, Sed jam sciebat Deus, quis quid esset acturus. Quamobrem unde illa electio facta sit quæritur: quia si non ex operibus, quæ non erant in nondum natis; nec ex fide, quia nec ipsa erat; unde igitur?

6° An dicendum est quod nulla electio fuerit non existente aliqua diversitate in utero matris vel fidei, vel operum, vel quorumlibet omnino meritorum? Sed dictum est, « Ut secundum electionem propositum Dei maneret¹. » Et ideo quærimus, quia dictum est. Nisi forte sic est distinguenda sententia, non ut intelligamus tanquam ideo « non ex operibus, sed ex vocante dictum esse, Major serviet minori, ut secundum electionem propositum Dei » maneret: » sed ita potius, ut ad hoc de nondum natis et nondum aliquid operatis exemplum datum accipiatur, ne aliqua electio hic possit intelligi. » Cum enim nondum » nati fuissent, neque aliquid egissent sive bonum sive » malum, ut secundum electionem propositum Dei maneret; » id est, neque aliquid egissent bonum aut malum, ut propter ipsam actionem electio aliqua fieret ejus qui bene egerat: cum ergo nulla esset electio bene agentis, secundum quam maneret propositum Dei, « non ex » operibus, sed ex vocante, » id est, ex eo qui vocando ad fidem gratia justificat impium, « dictum est ei, Quia ma-

¹ Rom. ix, 11.

» jor serviet minori. » Non ergo secundum electionem propositum Dei manet, sed ex proposito electio: id est, non quia invenit Deus opera bona in hominibus quæ eligat, ideo manet propositum justificationis ipsius; sed quia illud manet ut justificet credentes, ideo invenit opera quæ jam eligat ad regnum cœlorum. Nam nisi esset electio, non essent electi; nec recte diceretur, « Quis accusabit » adversus electos Dei¹? » Non tamen electio præcedit justificationem, sed electionem justificatio. Nemo enim eligitur, nisi jam distans ab illo qui rejicitur. Unde quod dictum est, « Quia eligit nos Deus ante mundi constitu- » tionem²: » non video quomodo sit dictum, nisi præscientia. Hic autem quod ait, « Non ex operibus, sed ex » vocante dictum est ei, Quia major serviet minori: » non electione meritorum, quæ post justificationem gratiæ proveniunt, sed liberalitate donorum Dei voluit intelligi, ne quis de operibus extollatur. « Gratia enim Dei salvi » facti sumus; et hoc non ex nobis, sed Dei donum est: » non ex operibus, ne forte quis extollatur³. »

7° Quæritur autem, utrum vel fides mereatur hominis justificationem; an vero nec fidei merita præcedant misericordiam Dei, sed et fides ipsa inter dona gratiæ numeretur. Quia et hoc loco cum dixisset, « Non ex operibus; » non ait, sed ex fide « dictum est ei, Quia major serviet » minori: ait autem, sed ex vocante » Nemo enim credit, qui non vocatur. Misericors autem Deus vocat, nullis hoc vel fidei meritis largiens; quia merita fidei sequuntur vocationem potius, quam præcedunt. « Quomodo enim cre- » dent, quem non audierunt? Et quomodo audient sine » prædicante⁴? » Nisi ergo vocando præcedat misericordia Dei, nec credere quisquam potest, ut ex hoc incipiat justificari, et accipere facultatem bene operandi. Ergo ante

¹ Rom. viii, 33. — ² Ephes. I, 4. — ³ Id. ii, 8. — ⁴ Rom. x, 14.

omne meritum est gratia : « Etenim Christus pro impiis » mortuus est¹. » Ex vocante igitur minor accepit, non ex nullis meritis operum suorum, ut major ei serviret : ut etiam quod scriptum est, Jacob dilexi, ex vocante sit Deo, non ex operante Jacob.

8°. Quid deinde Esaü, quod servit minori, et quod scriptum est, « Esaü autem odio habui, » quibus malis suis hoc meruit, cum et ipse nondum natus fuisset, neque aliquid egisset boni aut mali, quando dictum est, « Et major serviet minori? » An forte quemadmodum illud de Jacob nullis meritis bonæ actionis dictum est, ita Esaü nullis meritis malæ actionis odiosus? Si enim quia præsciebat Deus futura ejus opera mala, propterea eum prædestinavit ut serviret minori; propterea prædestinavit et Jacob ut ei major serviret, quia futura ejus bona opera præsciebat, et falsum est jam quod ait, « Non ex operibus. » Si autem verum est, quod non ex operibus, et inde hoc probat, quia de nondum natis nondumque aliquid operatis hoc dictum; unde nec ex fide, quæ in nondum natis similiter nondum erat: quo merito Esaü odio habetur antequam nascatur? Quod enim fecit Deus ea quæ diligeret, nulla quæstio est. Si autem dicamus eum fecisse quæ odisset, absurdum est, occurrente alia Scriptura et dicente, « Neque enim odio habens aliquid constituisses, et nihil odisti horum quæ fecisti². » Quo enim merito sol factus est sol, aut quid offendit luna ut tanto illo inferior, vel quid promeruit ut sideribus cæteris tanto clarior crearetur? Sed hæc omnia bona creata sunt quæque in genere suo. Non enim diceret Deus, Solem dilexi, lunam autem odio habui; aut, Lunam dilexi, stellas autem odio habui: sicut dixit, « Jacob dilexi, Esaü autem » odio habui. » Sed illa omnia dilexit, quamvis excellen-

¹ Rom. v, 6. — ² Sap. xi, 25.

tiæ diversis gradibus ordinata; quoniam vidit Deus quia bona sunt¹, cum dicto ejus sunt instituta: ut autem odisset Esaü, nisi injustitiæ merito, injustum est. Quod si concedimus; incipit et Jacob justitiæ merito diligi. Quod si verum est, falsum est quod non ex operibus. An forte ex justitia fidei? Quid ergo te adjuvat, « Cum enim nondum » nati fuissent? » Quandoquidem in nondum nato nec justitia fidei poterat esse.

9°. Vidit itaque Apostolus quid ex his verbis posset animo audientis vel legentis occurrere, statimque subjecit: « Quid ergo dicemus? Numquid iniquitas est apud » Deum? Absit². » Et quasi docens quomodo absit: « Moysi enim dicit, inquit, Miserebor cui misertus ero, » et misericordiam præstabo cui misericors fuero³. » Quibus verbis solvit quæstionem, an potius arctius colligavit? Idipsum est enim quod maxime movet, si miseretur cui misertus erit, et misericordiam præstabit cui misericors fuerit, cur hæc misericordia defuit Esaü, ut etiam ipse per illam esset bonus, quemadmodum per illam bonus factus est Jacob. An ideo dictum est, « Miserebor cui » misertus ero, et misericordiam præstabo cui misericors » fuero; » quia cui misertus erit Deus ut eum vocet, miserebitur ejus ut credat; et cui misericors fuerit ut credat, misericordiam præstabit, hoc est, faciet eum misericordem, ut etiam bene operetur? Unde admonemur, nec ipsis operibus misericordiæ quemquam oportere gloriari et extolli, quod eis quasi suis Deum promeruerit: quandoquidem ut haberet ipsam misericordiam, ille præstitit, qui misericordiam præstabit cui misericors fuerit. Quod si eam credendo se meruisse quis jactat, noverit eum sibi præstitisse ut crederet, qui miseretur inspirando fidem, cujus misertus est, ut adhuc infideli vocationem imperti-

¹ Gen. i, 31. — ² Rom. ix, 14 et 15. — ³ Exod. xxxiii, 19.

ret. Jam enim discernitur fidelis ab impio, « Quid enim » habes, inquit, quod non accepisti? Si autem et accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis¹? »

10°. Recte quidem hoc : sed cur hæc misericordia subtracta est ab Esaü, ut non sic vocaretur, ut et vocato inspiraretur fides, et credens misericors fieret ut bene operaretur? An forte quia noluit? Si ergo Jacob ideo credidit quia voluit, non ei Deus donavit fidem, sed eam sibi ipse volendo præstitit, et habuit aliquid quod non accepit. An quia nemo potest credere nisi velit, nemo velle nisi vocetur, nemo autem sibi potest præstare ut vocetur, vocando Deus præstat et fidem? quia sine vocatione non potest quisquam credere, quamvis nullus credat invitus. « Quo- » modo enim credent, quem non audierunt? Aut quomodo » audient sine prædicante²? » Nemo itaque credit non vocatus : sed non omnis credit vocatus. « Multi enim sunt » vocati, pauci vero electi³ : » utique ii qui vocantem non contempserunt, sed credendo secuti sunt; volentes autem sine dubio crediderunt. Quid est ergo quod sequitur : « Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis » est Dei⁴? » An quia nec velle possumus nisi vocati, et nihil valet velle nostrum, nisi ut perficiamus adjuvet Deus? Opus est ergo velle et currere. Non enim frustra diceretur, « Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis⁵. » Et, « Sic currite ut comprehendatis. Non tamen volentis » neque currentis, sed miserentis est Dei, ut quod volumus adipiscamur, et quo volumus perveniamus⁶. » Noluit ergo Esaü et non cucurrit : sed et si voluisset et cucurrisset, Dei adjutorio pervenisset, qui ei etiam velle et currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret. Aliter enim Deus præstat ut velimus, aliter

¹ I Cor. iv, 7. — ² Rom. x, 14. — ³ Matth. xx, 16. — ⁴ Rom. ix, 16. — ⁵ Luc. ii, 14. — ⁶ I Cor. ix, 24.

præstat quod voluerimus. Ut velimus enim et suum esse voluit et nostrum; suum vocando, nostrum sequendo. Quod autem voluerimus solus præstat, id est, posse bene agere, et semper beate vivere. Verumtamen Esaü nondum natus, nihil horum posset velle seu nolle. Cur ergo in utero positus improbatus est? Reditur enim ad illas difficultates, non solum sua obscuritate, sed etiam nostra tam multa repetitione molestiores.

11°. Cur enim est improbatus Esaü nondum natus, qui nec credere poterat vocanti, nec contemnere vocationem, nec boni vel mali aliquid operari? Si præsentia Dei futuræ malæ voluntatis ejus, cur non et Jacob præscientia Dei approbatus est bonis futuræ voluntatis ejus? Quod si semel concesseris, potuisse quemquam vel approbari vel improbari ex eo quod nondum in illo erat, sed quia Deus futurum esse præsciebat; conficitur eum potuisse etiam ex operibus approbari, quæ in illo Deus futura esse præsciebat, quamvis nondum esset aliquid operatus; et omnino te nihil adjuvabit quod nondum nati erant, cum dictum esset, « Et major serviet minori, » ut hinc ostendas non ex operibus dictum, quia nondum quidquam erat operatus.

12°. Illa etiam verba si diligenter attendas, « Igitur » non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei¹ : » non hoc Apostolus propterea tantum dixisse videbitur, quod adjutorio Dei ad id quod volumus perveniamus; sed etiam ex illa intentione, qua et alio loco dicit, « Cum » timore et tremore vestram ipsorum salutem operamini; » Deus enim est qui operatur in vobis et velle et operari » pro bona voluntate². » Tibi satis ostendit etiam ipsam bonam voluntatem in nobis operante Deo fieri. Nam si propterea solum dictum est, « Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei; » quia voluntas hominis

¹ Rom. ix, 16. — ² Philip. ii, 12 et 13.

sola non sufficit ut juste recteque vivamus, nisi adjuvemur misericordia Dei : potest et hoc modo dici, Igitur non miserentis est Dei, sed volentis est hominis ; quia misericordia Dei sola non sufficit, nisi consensus nostræ voluntatis addatur. At illud manifestum est, frustra nos velle, nisi Deus misereatur : illud autem nescio quomodo dicatur, frustra Deum misereri, nisi nos velimus. Si enim Deus miseretur, etiam volumus : ad eandem quippe misericordiam pertinet ut velimus ; Deus enim est qui operatur in nobis et velle et operari pro bona voluntate. Nam si quæramus, utrum Dei donum sit voluntas bona, mirum si negare quisquam audeat. At enim quia non præcedit voluntas bona vocationem, sed vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti Deo recte tribuitur quod bene volumus, nobis vero tribui non potest quod vocamur. Non igitur ideo dictum putandum est, « Non volentis neque currentis, » sed miserentis est Dei, » quia nisi ejus adjutorio non possumus adipisci quod volumus : sed ideo potius, quia nisi ejus vocatione non volumus.

13°. Sed si vocatio ista ita est effectrix bonæ voluntatis, ut omnis eam vocatur sequatur, quomodo verum erit : « Multi vocati, pauci electi¹ » Quod si verum est, et non consequenter vocationi vocatus obtemperat, atque ut non obtemperet in ejus est positum voluntate, recte etiam dici potest : Igitur non miserentis Dei, sed volentis atque currentis est hominis : quia misericordia vocantis non sufficit, nisi vocati obedientia consequatur. An forte illi qui hoc modo vocati non consentiunt, possent alio modo vocati accommodare fidei voluntatem, ut et illud verum sit, Multi vocati, pauci electi ; ut quamvis multi uno modo vocati sint, tamen quia non omnes uno modo affecti sunt, illi soli sequantur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur

¹ Matth. xxii, 14.

idonei ; et illud non minus verum sit : « Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, » qui hoc modo vocavit, quomodo aptum erat eis qui secuti sunt vocationem ? Ad alios autem vocatio quidem pervenit : sed quia talis fuit, qua moveri non possent, nec eam capere apti essent, vocati quidem dici potuerunt, sed non electi : et non jam similiter verum est, Igitur non miserentis Dei, sed volentis atque currentis est hominis : quoniam non potest effectus misericordiæ Dei esse in hominis potestate, ut frustra ille misereatur, si homo nolit ; quia si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut et moverentur et intelligerent et sequerentur. Verum est ergo, Multi vocati, pauci electi. Illi enim electi, qui congruenter vocati : illi autem qui non congruebant neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non secuti, quamvis vocati. Item verum est, « Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei : » quia etiamsi multos vocet, eorum tamen miseretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum est, ut sequantur. Falsum est autem si quis dicit : Igitur non miserentis Dei, sed volentis atque currentis est hominis : quia nullius Deus frustra miseretur ; cujus autem miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.

14°. Hic dicit aliquis, Cur ergo Esaü non sic est vocatus, ut vellet obedire ? Videmus enim alios aliter iisdem rebus demonstratis vel significatis ad credendum moveri. Sicut exempli gratia, Simeon in Dominum nostrum Jesum Christum adhuc infantem parvulum credidit, Spiritu ei revelante cognoscens¹. Nathanaël ad unam sententiam, quam ab illo audivit, « Prius quam te Philippus vocaret, cum » esses sub arbore ficu vidi te ; respondit, Rabbi, tu es Fi-

¹ Luc. ii, 25.

» lius Dei, tu es rex Israël¹. » Quod tanto post quia confessus est Petrus, meruit audire, quod beatus sit, et quod ei darentur claves regni cœlorum². Miraculo facto in Cana Galilææ, quod initium signorum Jesu Joannes evangelista commemorat, aqua in vinum conversa, crediderunt in eum discipuli ejus³. Multos loquendo incitavit ad fidem: multi nec suscitatis mortuis crediderunt. De cruce atque morte ejus conterriti etiam Discipuli titubarunt; et tamen latro tunc credidit⁴, cum eum non præstantiorem videret in operibus, sed consortio crucis æqualem. Unus etiam de numero Discipulorum post ejus resurrectionem, non tam viventibus membris, quam recentibus cicatricibus credidit⁵: multi ex eorum numero a quibus crucifixus est, qui videntes eum miracula facientem contempserant, Discipulis eum prædicantibus et in nomine ejus talia facientibus crediderunt⁶. Cum ergo alius sic, alius autem sic moveatur ad fidem, eademque res sæpe alio modo dicta moveat, alio modo dicta non moveat, aliumque moveat, alium non moveat; quis audeat dicere defuisse Deo modum vocandi, quo etiam Esaü ad eam fidem mentem applicaret voluntatemque conjungeret, in qua Jacob justificatus est? Quod si tanta quoque potest esse obstinatio voluntatis, ut contra omnes modos vocationis obdurescat mentis aversio; quæritur utrum de divina pœna sit ipsa duritia, cum Deus deserit non sic vocando, quomodo ad fidem moveri potest, Quis enim dicat modum, quo ei persuaderetur ut crederet, etiam omnipotenti defuisse?

15°. Sed quid hoc quærimus? cum ipse subjungat Apostolus, « Dicit enim Scriptura Pharaoni, Quia ad hoc te » excitavi, ut ostendam in te potentiam meam, et ut an-

¹ Joan. 1, 48. — ² Matth. xvi, 16. — ³ Joan. 11, 11. — ⁴ Luc. xxiii, 40. — ⁵ Joan. xx, 27. — ⁶ Act. xxxvii, et iv, 4.

» nuntietur nomen meum in universa terra¹. » Hoc autem subjecit Apostolus documentum, quo probaret quod supra dixerat: « Igitur non volentis neque currentis, sed » miserentis est Dei. » Tanquam enim ei diceretur, Unde hoc doces? « Dicit enim Scriptura, inquit, Pharaoni, » Quia ad hoc te excitavi, ut ostendam in te potentiam » meam, et ut annuntietur nomen meum in universa » terra. » Utique hinc ostendens quod non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Concluditque ita; « Ergo cujus vult miseretur, et quem vult obdurat²: » cum superius non utrumque dictum sit. Neque enim quomodo dictum est: « Non volentis neque currentis, sed » miserentis est Dei; » sic etiam dictum est, Non nolentis neque contemnentis, sed obdurantis est Dei. Unde datur intelligi, quod infra utrumque posuit: « Ergo cujus » vult miseretur, et quem vult obdurat, » ita sententiæ superiori posse congruere, ut obduratio Dei sit nolle misereri ut non ab illo irrogetur aliquid quo sit homo deterior, sed tantum quo sit melior non erogetur. Quod si fit nulla distinctione meritorum, quis non erumpat in eam vocem, quam sibi ipse objecit Apostolus? « Dicis itaque » mihi, Quid adhuc conqueritur? Nam voluntati ejus » quis resistit³? » Conqueritur enim Deus sæpe de hominibus, sicut per innumerabiles apparet Scripturarum locos, quod nolint credere et recte vivere. Unde fideles et facientes voluntatem Dei, conversari dicuntur sine querela, quod de illis non queratur Scriptura⁴. Sed, « Quid » conqueritur, ait? Nam voluntati ejus quis resistit, » quando cujus vult miseretur, et quem vult obdurat? » Et tamen intueamur superiora, et inde nostram, quantum ipse Dominus adjuvat, sententiam dirigamus.

¹ Rom. v, 14, et Exod. ix, 16. — ² Rom. ix, 18. — ³ Ibid. 19. — ⁴ Luc. 1, 6.

16°. Ait enim paulo ante, « Quid ergo dicemus? » Numquid iniquitas est apud Deum? Absit. » Sit igitur hoc fixum atque immobile in mente sobria pietate atque stabili in fide, quod nulla est iniquitas apud Deum: atque ita tenacissime firmissimeque credatur, id ipsum quod Deus cuius vult miseretur et quem vult obdurat, hoc est, cuius vult miseretur et cuius non vult non miseretur, esse alicujus occultæ atque ab humano modulo investigabilis æquitatis, quæ in ipsis rebus humanis terrenisque contractibus animadvertenda est; in quibus nisi supernæ justitiæ quædam impressa vestigia teneremus, nunquam in ipsum cubile ac penetrabile sanctissimum atque castissimum spiritualium præceptorum nostræ infirmitatis suspiceret atque inhiaret intentio. « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur¹. » In ista igitur siccitate vitæ conditionisque mortalis, nisi aspergeretur desuper velut tenuissima quædam aura justitiæ, citius aresceremus, quam sitiremus. Quapropter cum dando et accipiendo inter se hominum societas connectatur, dentur autem et accipiantur vel debita vel non debita; quis non videat iniquitatis argui neminem posse, qui quod sibi debetur, exegerit? nec eum certe, qui quod ei debetur, donare voluerit? hoc autem non esse in eorum qui debitores sunt, sed in ejus cui debetur arbitrio? Hæc imago, vel, ut supra dixi, vestigium negotiis hominum de fastigio summo æquitatis impressum est. Sunt igitur omnes homines, (quandoquidem, ut Apostolus ait. In Adam omnes moriuntur², a quo in universum genus humanum origo ducitur offensionis Dei,) una quædam massa peccati, supplicium debens divinæ summæque justitiæ, quod sive exigatur, sive donetur, nulla est iniquitas. A quibus autem exigendum, et quibus donandum sit, su-

¹ Matth. v, 6. — ² 2 Cor. xv, 22.

perbe judicant debitores: quemadmodum conducti ad illam vineam injuste indignati sunt¹, cum tantumdem aliis donaretur, quantum illis redderetur. Itaque hujus impudentiam quæstionis ita retundit Apostolus: « O homo, tu quis es, qui respondeas Deo²? » Sic enim respondet Deo, cum ei displicet quod de peccatoribus conqueritur Deus, quasi quemquam Deus peccare cogat, si tantummodo quibusdam peccantibus misericordiam justificationis suæ non largiatur, et ob hoc dicatur obdurare peccantes quosdam, quia non eorum miseretur, non quia impellit ut peccent. Eorum autem non miseretur, quibus misericordiam non esse præbendam, æquitate occultissima et ab humanis sensibus remotissima judicat. « Inscrutabilia » enim sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ipsius³. » Conqueritur autem juste de peccatoribus, tanquam de his quos peccare ipse non cogit. Simul etiam ut hi quorum miseretur, hanc quoque habeant vocationem, ut dum conqueritur Deus de peccatoribus, compungantur corde, atque ad ejus gratiam convertantur. Juste ergo conqueritur, et misericorditer.

17°. Sed si hoc movet, quod voluntati ejus nullus resistit, quia cui vult subvenit, et quem vult deserit; cum et ille cui subvenit, et ille quem deserit, ex eadem massa sint peccatorum, et quamvis debeat uterque supplicium, ab uno tamen exigatur, alteri donetur: si hoc ergo movet; « O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? » Arbitror enim sub eadem significatione positum, quod dictum est⁴, homo, sub qua et illud dicitur: « Nonne homines estis, et secundum hominem ambulatis⁵: » Ibi enim carnales et animales notantur hoc nomine, quibus dicitur: « Non potui loqui » vobis » quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus⁶. » Et illud:

¹ Matth. xx, 11. — ² Rom. ix, 20. — ³ Id. xl, 33. — ⁴ Vide lib. Quæst. octog. tribus, quæst. lxxviii. — ⁵ 1 Cor. iii, 3. — ⁶ Ibid. 7 et 2.